

شرح و تظیف

کتاب الایمان

www.ketab.ir

مقارنه الهييات كلامی و الهييات حکمت متعالیه

جلد اول

دروس استاد
حاج شیخ محمد حسن وکیلی

تقریر: شیخ سجاد انتظار

سرشناسه: وکیلی، محمد حسن، ۱۳۵۹-
عنوان و نام بدیادآور: شرح تطبیقی کشف المراد/ مقارنه الهیات کلامی و الهیات
حکمت متعالیه؛ دروس استاد حاج شیخ محمد حسن وکیلی؛ تقریر شیخ
سجاد انتظار.

مشخصات نشر: مشهد: موسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام، ۱۴۰۲-

شابک: ج: ۱؛ ۹۳-۶-۸۸۷۷-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: کلام، حکمت متعالیه، فلسفه صدرایی

شناسه افزوده: انتظار، سجاد-

رده بندی کنگره: BP155

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۳۱

شماره کتابشناسی ملی: ۹۱۹۰۸۴۰

www.ketab.ir

شرح تطبیقی کشف المراد (جلد اول)

استاد حاج شیخ محمد حسن وکیلی

تقریر: شیخ سجاد انتظار

طراحی گرافیک: حامد امامی / خوشنویسی جلد: روح الله ابو الفضلی

ویراستار: احسن مقدم

ناشر: مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام

شابک: ج: ۱؛ ۹۳-۶-۸۸۷۷-۶۰۰-۹۷۸

چاپ اول: بهار ۱۴۰۲ / شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

نشانی: مشهد مقدس، خیابان امام خمینی ۱۴، جنب مسجد حمزه،

پلاک ۳۶، موسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام.

سایت: towhid.org و towhidshop.org

نشانی در شبکه های اجتماعی: @Ostad_vakili

شماره تلفن: ۰۹۱۵۵۶۷۲۸۴۵

فهرست

- مقدمه ۱۵
پیشگفتار ۱۷

المقصد الثالث في إثبات الصانع تعالى و صفاته و آثاره و فيه فصول

الفصل الأول في وجوده تعالى / ۲۷

- چند نکته ۲۹
نکته اول (برهان لهی برای اثبات واجب امکان ندارد) ۲۹
نکته دوم (ناکارآمدی برهان مذکور) ۳۰
نکته سوم (بازخوانی برهان حدوث و قدم) ۲۳

الفصل الثاني في صفاته تعالى / ۳۷

- المسألة الأولى: في أنه تعالى قادر ۳۷
اثبات قدرت ۳۷
بررسی اشکالات ۴۱
بررسی اشکال اول ۴۱
بررسی اشکال دوم ۴۴
بررسی اشکال سوم ۵۱
بررسی اشکال چهارم ۵۴
دامنه قدرت ۵۵
نقد و بررسی عبارت علامه ۵۸
دیدگاه حکما و قاعده الواحد ۵۹
بررسی سایر اقوال ۶۰
تعریف قدرت در حکمت متعالیه ۶۸

- دلیل اول: درخواست مشاهده توسط حضرت موسی ۱۸۳
- دلیل دوم: آیه ﴿إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ﴾ ۱۸۵
- دلیل سوم: آیه ﴿فَإِنْ اسْتَقَرَّ مَكَانُهُ فَسَوِّفَ تَرَانِي﴾ ۱۸۸
- دلیل چهارم: استدلال عقلی ۱۹۰
- المسألة الحادية والعشرون في باقي الصفات ۱۹۷
- جود ۱۹۷
- مُلْك ۱۹۸
- تَمَامِيَّة ۲۰۰
- حَقِيَّة ۲۰۰
- خَيْرِيَّة ۲۰۲
- حِكْمَت ۲۰۲
- تَجَبُّر ۲۰۳
- فَهْر ۲۰۳
- قِيَوْمِيَّة ۲۰۴
- صفاتى كه به آنچه گفتيم بارى نمرود ۲۰۴

الفصل الثالث في أفعاله وفيه مسائل ۲۰۷

- مقدمه: بررسی جوانب مختلف بحث حسن و قبح ۲۰۷
- حسن و قبح در علوم اسلامی ۲۰۷
- چیستی حسن و قبح ۲۰۹
- ضرورت بحث مستقل از حسن و قبح ۲۱۰
- معانی حسن و قبح ۲۱۱
- ملائمت و منافرت ۲۱۲
- ما ینبغى أن يفعل و ما لا ینبغى أن يفعل ۲۱۲
- تقسیمات حسن و قبح ۲۱۳
- باید و نیاید های اجتماعی ۲۱۳
- حقیقت اعتبار ۲۱۳
- اقسام اعتبار ۲۱۳
- ریشه های اعتبارات اجتماعی ۲۱۵
- بایدها و نیایدهای فردی ۲۱۸

- ۲۱۸..... ضرورت بحث از بایدهای فردی
- ۲۱۹..... بایدها و نبایدهای پایه
- ۲۱۹..... بررسی اشکالی در وجود بایدهای پایه
- ۲۲۰..... بدیهی های عام و خاص
- ۲۲۲..... تحصیل لذت و انفع
- ۲۲۶..... نفس الامر حسن و قبح
- ۲۲۶..... جریان حسن و قبح در افعال الهی
- ۲۲۹..... نقدی بر متکلمین و مقایسه سخن آنها با حکما
- ۲۳۲..... المسألة الأولى في إثبات الحسن والقبح العقليين
- ۲۳۲..... دیدگاهها در بحث حسن و قبح
- ۲۳۳..... مراد از حسن و قبح عقلی
- ۲۳۵..... عقل نظری و عقل عملی
- ۲۳۶..... بررسی ادله قائلین به حسن و قبح عقلی
- ۲۳۶..... دلیل اولی و حلالان
- ۲۳۹..... دلیل دوم: وابستگی حسن و قبح شرعی بر حسن و قبح عقلی
- ۲۴۰..... دلیل سوم: استحاله تعلکس
- ۲۴۱..... بررسی شبهات اشاعره بر حسن و قبح عقلی
- ۲۴۱..... شبهه نخست: اختلاف ادراک انسانها نسبت به حسن و قبح
- ۲۴۳..... شبهه دوم: مثالهای نقض
- ۲۴۷..... شبهه سوم: جبر
- ۲۴۹..... المسألة الثانية في أنه تعالى لا يفعل القبيح ولا يعزل بالواجب
- ۲۵۰..... دلیل اول
- ۲۵۱..... دلیل دوم
- ۲۵۶..... المسألة الثالثة في أنه تعالى قادر على القبيح
- ۲۵۸..... المسألة الرابعة في أنه يفعل لغرض
- ۲۵۹..... دیدگاه حکما پیرامون غرض الهی
- ۲۵۹..... معنای غرض
- ۲۶۰..... معنای نخست: داعی (متمم فاعلیت)
- ۲۶۲..... معنای دوم: انتهاء داشتن
- ۲۶۴..... معنای سوم: نهایت کمالی

- ۳۷۷ تبیین دیدگاه مشائیین
- ۳۸۳ اشکال مشترک دو دیدگاه
- ۳۸۵ وجوب تکلیف
- ۳۸۷ شرایط حسن تکلیف
- ۳۸۹ متعلق تکلیف
- ۳۹۱ عدم تکلیف در آخرت
- ۳۹۲ تکلیف کفار
- ۳۹۸ دیدگاه حکمت متعالیه درباره تکلیف
- ۴۰۳ المسألة الثانية عشرة في اللطف و ماهيته و أحكامه
- ۴۰۳ بررسی مباحث کتاب (بر اساس مبانی متکلمین)
- ۴۰۳ تعریف لطف
- ۴۰۶ وجوب لطف
- ۴۰۸ تقسیمات لطف
- ۴۱۰ بررسی اشکالات و جواب لطف
- ۴۱۱ اشکال اول الاحتمال وجود مفسده در لطف
- ۴۱۲ اشکال دوم (عدم لطف به کفار)
- ۴۱۳ اشکال سوم (عدم لطف به گنہکاران)
- ۴۱۵ اشکال چهارم (ناسازگاری اخبار از عاقبت افراد با لطف)
- ۴۱۶ احکامی پیرامون لطف
- ۴۱۶ عدم قبح مذمت در فرض ترک لطف
- ۴۱۸ ضرورت تناسب لطف با خصوصیات فعل و مکلف
- ۴۱۹ لطف نباید به حد اجبار برسد
- ۴۲۰ مکلف باید علم به لطف داشته باشد
- ۴۲۱ عدم وجوب لطف در مباحات
- ۴۲۲ امکان تخییری بودن لطف
- ۴۲۴ نقد و بررسی قاعده لطف بر اساس مبانی حکما
- ۴۲۴ مروری بر دیدگاه متکلمین
- ۴۲۶ اشکال نخست قاعده لطف؛ عدم تشخیص صغری
- ۴۲۸ اشکال دوم؛ عدم اندراج قاعده لطف ذیل حسن و قبح عقلی
- ۴۳۰ اشکال سوم؛ غرض الهی از دیدگاه حکمت

- اشکال چهارم؛ تبعیت حسن و قبح از نظام تکوین ۴۳۲
- اشکال پنجم؛ موارد نقض و تالی فاسدهای روش متکلمین ۴۳۳
- جایگزینی «عنایت» در حکمت اسلامی ۴۳۴
- المسألة الثالثة عشرة في الألم و وجه حسنه ۴۴۲
- بررسی مباحث کتاب (دیدگاه متکلمین) ۴۴۲
- اقوال در حسن یا قبح ایجاد درد و رنج ۴۴۲
- آیا ایجاد درد باید علاوه بر نفع مشتمل بر لطف نیز باشد؟ ۴۴۶
- آیا ایجاد درد می تواند به خاطر عقوبت گناه باشد؟ ۴۴۸
- آیا ایجاد درد باید حتماً مشتمل بر نفع باشد و لطف تنها کافی نیست؟ ۴۵۱
- آیا در فرض امکان تحقق نفع به وسیله لذت نیز می توان ایجاد درد را توجیه کرد؟ ۴۵۳
- آیا ایجاد درد و رنج نیازمند کسب اجازه است؟ ۴۵۴
- دیدگاه حکما درباره آلام ۴۵۶
- المسألة الرابعة عشرة في الأعضاض ۴۵۹
- بررسی مباحث کتاب ۴۵۹
- معنای اصطلاح «عوض» ۴۵۹
- موارد استحقاق عوض ۴۶۱
- مورد اول: ایجاد درد و رنج ۴۶۴
- مورد دوم: سلب منفعت ۴۶۵
- مورد سوم: ایجاد اسباب غم ۴۶۶
- مورد چهارم: خداوند اضرار به غیر را اجازه دهد ۴۶۸
- مورد پنجم: خداوند به موجودی که به انسان آسیب می زند قدرت دهد ۴۶۹
- انتقام ۴۷۵
- معنای انتقام و بررسی ادله ۴۷۵
- آیا هر ظالمی باید فی الحال چیزی برای پرداخت به مظلوم داشته باشد؟ ۴۷۸
- کیفیت انتقام بعد از مرگ ۴۸۱
- احکام عوض ۴۸۳
- آیا عوض دائمی است؟ ۴۸۳

- ۴۸۶ آیا عوض باید همراه اعلام باشد؟
- ۴۸۸ آیا عوض از جنس مشخصی است؟
- ۴۸۹ آیا عوض قابل استقاط است؟
- ۴۹۱ عوض باید به چه مقداری باشد؟
- ۴۹۲ نقد و بررسی مبانی بحث (تکوینی بودن رابطه جزاء و اعمال)
- ۴۹۷ المسألة الخامسة عشرة في الأجال.....
- ۴۹۷ تعریف اجل.....
- ۴۹۸ اگر مقتول کشته نمی شد آیا به مرگ طبیعی می مرد؟
- ۵۰۲ دیدگاه حکماء درباره اجل معلق.....
- ۵۰۳ آیا اجل لطف است؟
- ۵۰۴ المسألة السادسة عشرة في الأرزاق.....
- ۵۰۴ تعریف رزق.....
- ۵۰۶ طلب رزق چه حکمی دارد؟
- ۵۰۹ المسألة السابعة عشرة في الأسمان.....
- ۵۱۲ المسألة الثامنة عشرة في الأصلح.....
- ۵۱۴ دیدگاه حکمت متعالیه.....
- ۵۱۹ کتابنامه:.....

مقدمه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ
وَ لَعَنَهُ اللَّهُ عَلَى أَعْدَائِهِمْ أَجْمَعِينَ وَ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

یکی از مسائل بسیار مهم در شناخت مکاتب فکری، شفاف کردن موارد اختلاف نظر بین این مکاتب است که کمک شایانی در روشن شدن مدعاها و استدلال‌های هر مکتب می‌کند.

کتاب حاضر که مجموع دروس حضرت استاد حاج شیخ محمد حسن وکیلی زید عژه است به بررسی تطبیقی میان آراء کلامی قرن هشتم و مکتب حکمت متعالیه در مباحث الهیات پرداخته و گام به گام موارد اختلاف میان این دو مکتب را در مسئله توحید، نبوت، ولایت و معاد مطرح کرده، ادله طرفین را بررسی نموده و تلاش می‌کند تا حق در مسئله را روشن نماید.

قابل ذکر است که این کتاب برگرفته‌ای از سلسله دروس استاد معظم در مدرسه نور حکمت رضوی در مشهد مقدس برای طلاب سطح سه رشته فلسفه و حکمت می‌باشد که می‌تواند هم به عنوان شرحی بر کتاب «کشف المراد» تلقی شده و در تدریس اساتید به کار آید و هم برای کسانی که قصد دارند تفاوت بین این دو مکتب فکری را شناخته و اتقان و عظمت حکمت متعالیه را نسبت به آراء کلامی مورد توجه قرار دهند، قابل استفاده می‌باشد.

با تأمل در این کتاب تأثیر مهم مرحوم صدرالمتألهین رضوان الله علیه در بیان معارف الهیه و کشف عمیق معارف قرآن و عترت روشن تر شده و بهتر می توان عظمت کار ملاصدرا را به تماشا نشست.

مؤسسه صبح توحید با توجه به اهمیت این مباحث، اقدام به تقریر این سلسله دروس نموده که در قالب کتاب فعلی با قلم فاضل محترم جناب حجة الاسلام و المسلمین شیخ سجاد انتظار، عرضه شده است.

امیدواریم این کتاب راهنمای خوبی برای محققین و مدرّسین و محصلین کلام و حکمت بوده و به عنوان خدمتی در راستای معارف قرآن و روایات اهل بیت علیهم السلام و الصلوة قرار گرفته و مورد رضای حضرت بقیه الله الأعظم اروحنا فداه باشد.

صبح توحید

www.ketab.ir